

SPORT HÁM SPORT JURNALISTIKASINIŇ JÁMIYETLIK ÁHMIYETI

Sadatdinova Xurliman Aybek kızı

Televidenie hám radioesittiriw
kánigelegi 1-basqışh magistrantı

Z.Qojıqbaeva

İlimiy bashi Dosent

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20196426>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 10-may 2026 yil

Ma'qullandi: 12-may 2026 yil

Nashr qilindi: 14-may 2026 yil

KEYWORDS

sport jurnalistikasi, ğalaba xabar quralları, televideniye, sport reportajı, elektron ĞXQ, salamat turmıs tárzi.

ABSTRACT

Maqalada sport hám sport jurnalistikasınıń jámiyetlik áhmiyeti, elektron ğalaba xabar qurallarınıń sporttı rawajlandırıwdağı ornı hám zamanagóy texnologiyalardıń sport reportajlarına tásiri analiz etiledi. Maqalada sport jurnalistikasınıń jaslardı patriotlıq ruhında tárbiyalawdağı, salamat turmıs tárzin úgit-násiyatlawdağı hám mámlekettiń sport imidjin qáliplestiriwdegi roli ashıp beriledi. Sonıń menen birge, «Qaraqalpaqstan» telekanalındağı sport reportajları mısasında sport temalarınıń sáwlelendiriw usılları hám telejurnalistikalıq ózgeshelikleri kórsetilip ótiledi.

Ğalaba xabar quralları hár dayım sporttıń isenimli járdemshisi bolıp keldi. Olar sporttıń jámiyet turmısındıǵı sociallıq áhmiyetin ashıp beriwge, rossiyalıq hám basqa da atletlerdiń xalqara maydandağı jetiskenliklerin kórsetiwge, xalıq arasında sawıllastırıw jumısları tájiriybesin engiziwge kómecklesedi. Sport hám sport jurnalistikasınıń dástúrlerinen biri — jaslardı aldındıǵı atletler úlgisinde tárbiyalaw: sport tolıqlandıradı, ármanlar oyatadı hám ózin kórsetiwge shaqıradı. Sonlıqtan, ayırım sport waqıyaların: Olimpiada oınların, Futbol boyınsha Jáhán hám Evropa chempionatların, biatlon boyınsha Jáhán kubogın jáne de jaqsıraq sáwlelendiriw zárúr. Pressanıń wazıypası da mine usı «salamatlıq atawshaların» qollap-quwatlawdan ibarat.

Búgingi kúnde qanday da bir sport jarısınıń tabısı tek qatnasıwshılar sanı, ornatılǵan rekordlar yamasa tamashagóylerdiń keliwi menen emes, bálki akkreditaciyadan ótken sport jurnalistleriniń sanı menen de ólshenedi. Sebebi, sport waqıyasınıń bul yamasa ol ĞXQda qanday hám qaysı formada sáwleleniwı tikley solarǵa baylanıslı.

Sport jurnalistikasi (ingl. *sports journalism*) — jurnalistikanıń bir forması bolıp, onıń tiykarǵı baǵdarı sport temaları hám waqıyaları haqqındağı maǵlıwomatlardı jıynaw, qayta islew, saqlaw hám uzatıwdan ibarat [1, 7-bet].

Sporttıń sociallıq áhmiyeti, nátiyjelerdiń aldınnan belgili emesligi hám turaqlı intriga menen payda bolǵan qızıǵıwshılıq túrli baspalar jurnalistleri ushın sport mashqalaların sáwlelendiriwdi tartımlı etedi. Sport hár dayım tek ayırım insanlardı ğana emes, bálki pútkil mámleketler hám kontinentlerdi birlestiriwshi kúsh bolıp kelgen hám solay bolıp qalmaqta [2, 35-bet].

Zamanagóy jámiyette auditoriya elektron ĞXQlarğa, tele- hám radiojurnalistikaga, sonday-aq hár bir insanniń onlayn tárizde hám turaqlı túrde túrli jarıslardı gúzetiwine imkaniyat beretuǵın internet resurslarına kóbirek artıqshılıq bermekte. Ózbekstanniń, sonıń ishinde Qaraqalpaqstanniń jáhán dárejesindeki abıroyın kóteriw, futbol boyınsha sport liderlerin shıǵarıw jumısları barǵan sayın jedellespekter. Búgingi kúnde Tájikstan da sport patriotlıǵın asırıwǵa umılmaqta, al bul óz gezeginde sport jańalıqların professional dárejede sáwlelendiriwdiń ósiwine alıp keledi.

Sport jurnalistiniń iskerliginde texnologiyalıq faktor ayırıqsha rol oynaydı. Informaciyanı jıynaw hám tarqatıw ushın qollanılatuǵın texnikalardıń túrine qarap, jurnalist jumısınıń stili, xarakteri hám nátiyjeliligi ózgeredi. Álbette, miynet sharayatları da ózgeriske ushıraydı. Qolnızda tek qalam hám bloknot bolǵanı bir basqa, al videokamera bolǵanı pútkilley basqa náirse.

Elektron ǵalaba xabar qurallarına radio, televideniye hám barǵan sayın qoljetimli hám tanımál bolıp baratırǵan Internet kiredi. Elektron ĞXQlardıń eń áhmiyetli artıqshılıǵı — olardıń mobilligi (shaqqanlıǵı). Eger gazeta jańalıqtı tek yarım kún yamasa bir kúnnen keyin jetkere alsa, elektron ĞXQlar reportajlardı tikley waqıya bolıp atırǵan jerden uzatıw imkaniyatına iye, al olardıń jańalıqları bolǵan waqıyalardan ádette úsh saattan artıq keshikpeydi.

Elektron ĞXQlar arasında sport informaciyanı uzatıwdıń áhmiyetli quralı bul — televideniye. Ol baspa hám awızsha sózdi, háreketleniwshi súwretlerdi, reńdi, muzıkanı, animaciya hám ses effektlerin qollanǵan halda informaciya tarqatıw quralı bolıp esaplanadı. Sonıń menen birge, bul qural joqarıda ayılǵanlardıń barlıǵın bir xabarda birleshtire aladı, bul bolsa onı sheksiz potencial iyesi etedi. Kabel televideniyesiniń payda bolıwı bul ǵalaba kommunikaciya quralınıń imkaniyatların keńeytti, bul bolsa onnan jáne de keńirek paydalanıwǵa túrtki boldı. Tap televideniye oyın sport túrlerin translyaciya qılıwda tiykarǵı roldi oynaydı, sebebi biz hár qanday qızıqlı sátlerdı úyden shıqpayaq baqlap otıra alamız.

Waqıya bolıp atırǵan jerden tuwrıdan-tuwrı efir tamashagóyge tek jarıstıń ózin *online* rejimde tamashalawǵa ǵana emes, bálki, mısalı, jarıs qahramanı menen bolǵan intervyunı da kóriwge imkaniyat beredi. Bul usıldı kóbinese «Qaraqalpaqstan» telekanalı ámeliyatta qollanadı. Usılayınsha, súwret hám ses ekran qarısında kóbirek tamashagóylerdi ózine tartadı.

Elektron ĞXQ quralların jańa texnologiyalar retinde qollanıw ǵalaba xabar quralları haqqındaǵı túsinikti túpten ózgeretti. Texnologiyalardıń jedelrawajlanıwı kommunikaciyalardı jıynaw, ámelge asırıw, bólistiriw, kórsetiw hám saqlaw usılınıń ózin ózgeretti. Jańa texnologiyalar aldınǵıǵa qaraganda júdá kóp muǵdardaǵı informaciya hám maǵlıwomatlardı tarqatıw hám alıw imkaniyatın bermekte [3, 8-bet].

Qaraqalpaqstan telekanalında turaqlı tayarlanatuǵın «Xabar» informaciyalıq dástúrinde sport teması turaqlı berilip barıladı. Telejurnalistler sporttıń túrli tarawları boyınsha sońǵı jańalıqlardı jetkerip beriwge háreket etedi.

Mısalı, 2025-jıl 21-yanvar kúni «Xabar» informaciyalıq dástúrinde belbewli gúres boyınsha jáhán hám Aziya chempionatına tayarlıq boyınsha reportaj berildi. Efir waqtı 7 minut bolǵan bul materialda chempionatqa tayarlıq máselesi kórinisler menen ayqınlasqan hám alınǵan intervyulerde tayarlıqtıń barısı boyınsha maǵlıwomatlar jámlengen. Telexabarshı hátteki, sportshılardıń jasaw ornı, awqatlanıw racionı sıyaqlı máselelerdi de shette qaldırmaǵan.

«Xabar» dásturinde ornlarda ótkerilgen sport jarısları boyınsha materiallar tematikasi hár túrli: futbol, mini futbol, jeńil atletika, oqjaydan oq atıw, badminton.

Sport temalarında turaqlı jazatúǵın hár bir jurnalist barlıq tiykarǵı sport waqıyalarınan xabardar bolıwı shárt. Sonıń menen birge, kóp nárse jurnalisttiń shaxstına, onıń jeke qızıǵıwshılıqlarına hám kózkaraslarına baylanıslı boladı.

Usı faktorlarǵa baylanıslı, qanday da bir sport jurnalisti qánigelesedi, yaǵnıy ózi ushın túsinikli bolǵan temaǵa tereńirek kiredi. Ol ayırım waqıyalardı mánisinen analizleydi hám olarǵa baha beredi, usı dúnyanıń ishki hám sırtqı sport turmısın sáwlelendiredi. Sportshınıń yamasa komandanıń shaxstın úyrenedi hám súwretleydi, berilgen baǵdar boyınsha eń kerekli hám áhmiyetli maǵlıwomatlardı tawıp, materialǵa tolıq beriledi.

Mámlekettiń sport imidji, álbette, pútkil eldiń abıroyına tásir etedi. Ğalaba xabar quralları járdeminde den-tárbiya hám sporttı ǵalabalastırıw, bul tarawdaǵı oylanǵan mámleketlik politika menen birleskende óz jemisin beredi: bul jáne de salamat turmıs táriziniń haqıyqıy prioriteti bolıwına, sportshı miynetine degen húrmetke hám shın mánisindegi patriotlıqqa alıp keledi. Den-tárbiya hám sport tarawındaǵı propagandanı (úgit-násiyatı) kemsitip bahalaw — bul jámiyetti sawallastırıw ushın qoldan jiberilgen imkaniyat degen sóz.

Mámlekettiń sport imidji — bul onıń salamat turmıs tárzi. Sońǵı jıllarda sportshı jaslar qatarı jáne de kóbeyip atırǵanı quwanışlı jaǵday. Sonlıqtan da «Qaraqalpaqstan» telekanalında berilip atırǵan sport temaların ele de jetilistiriw kerek. Sebebi, sport teması arqalı salamat turmıs tárzin úgit-násiyatlaw tiykarǵı wazıypamız

Paydalanilgan adebiyatlar:

1. Алексеев К.А. Спортивная журналистика: учебное пособие/ К.А. 1.Алексеев. - Москва: «Юрайт», 2013. - 427 с.
2. Алексеев К.А. Спортивная пресса России XIX - начала XX вв.: 2.историко-типологический анализ // СПб., 2008
3. Дерепина М.С. Освещение спорта в периодической печати 3./М.С.Дерепина// Спортивная наука. - 2003. - №3. - С. 56 - 99.
4. Исаев А. А. Спортивная политика России. М., 2002. 4.
5. Михайлов С.А. Спортивная журналистика/ Учебное пособие. – 5.СПб.: Изд-во Михайлова В.А. – 2005
6. Пономарев Н. И. Спорт - феномен культуры: учебное пособие/ Н.И 6.Пономарев. - Ленинград: Санкт - Петербург. гос. университет, 1987. - 245 с.
7. Qaraqalpaqstan telekanali “Xabar” dasturi